Окисні та відновні властивості неметалів (2 год)

F, O, N, Cl, Br, I, S, C, Se, H, P, As, B, Si

Електронегативність зменшується

У межах одного періоду зі збільшенням порядкового номера неметалічні властивості хімічних елементів посилюються. У межах однієї підгрупи зі збільшенням порядкового номера неметалічні властивості хімічних елементів послаблюються.

Асоціативний ряд

- Окисник - Одержує електрони
- О - О

- Відновник - Віддає електрони
- В - В

1. Окисні властивості неметалів

- **Взаємодія неметалів з металами**

$$2Mg + O_2 = 2\overset{+2\ -2}{MgO} \quad \text{(магній оксид)}$$

$$Ca + Cl_2 = \overset{+2\ -1}{CaCl_2} \quad \text{(кальцій хлорид)}$$

$$4Al + 3C = \overset{+3\ -4}{Al_4C_3} \quad \text{(алюміній карбід)}$$

$$Fe + S = \overset{+2\ -2}{FeS} \quad \text{(ферум(II) сульфід)}$$

- У наведених рівняннях реакцій продуктами є бінарні сполуки, назви аніонів у них закінчуються на -ид (-ід).

Складання формул бінарних сполук

- Формули та назви бінарних сполук складають за такими загальними правилами номенклатури:
- ♦ зазвичай першим пишуть символ менш електронегативного елемента (з позитивним ступенем окиснення), а після нього — більш електронегативного (з негативним ступенем окиснення);
- ♦ першим називають у називному відмінку менш електронегативний елемент (елемент з позитивним ступенем окиснення);
- ♦ якщо елемент проявляє змінну валентність, її зазначають у назві римською цифрою;
- ♦ другою зазначають у називному відмінку назву більш електронегативного елемента (з негативним ступенем окиснення), тобто неметалічного, додаючи при цьому суфікси -ид або -ід.

- З’ясуємо, чому взаємодія магнію з киснем є окисно-відновною реакцією:

$$2\overset{0}{Mg} + \overset{0}{O_2} = 2\overset{+2}{Mg}\overset{-2}{O}$$

- Відбулася зміна ступенів окиснення Магнію та Оксигену.
- Отже, це окисно-відновна реакція. Напишемо її електронний баланс, визначимо окисник і відновник:

$$\begin{array}{l|c|c|l}
\overset{0}{Mg} - 2\bar{e} \rightarrow \overset{+2}{Mg} & 2 & & 2 \text{ відновник, процес окиснення} \\
 & & 4 & \\
\overset{0}{O_2} + 4\bar{e} \rightarrow 2\overset{-2}{O} & 4 & & 1 \text{ окисник, процес відновлення}
\end{array}$$

А як змінилася будова електронних оболонок атомів Магнію та Оксигену в утвореній сполуці?

- Як бачимо, зовнішні енергетичні рівні обох атомів набули завершеної конфігурації: Магнію — за рахунок віддавання двох електронів, Оксигену — за рахунок їх приєднання. Окисно-відновні процеси в інших наведених рівняннях взаємодії неметалів із металами розгляньте, попрацювавши групами.

Хімічний елемент	Розподіл електронів по орбіталях						Електронна структура
	1*s*	2*s*	2*p*	3*s*	3*p*	3*d*	
Na	↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓	↑			$1s^2 2s^2 2p^6 3s^1$
Mg	↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓	↑↓			$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2$
Al	↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓	↑↓	↑		$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^1$
Si	↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓	↑↓	↑ ↑		$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^2$
P	↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓	↑↓	↑ ↑ ↑		$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^3$
S	↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓	↑↓	↑↓ ↑ ↑		$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^4$
Cl	↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑		$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^5$
Ar	↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓	↑↓	↑↓ ↑↓ ↑↓		$1s^2 2s^2 2p^6 3s^2 3p^6$

Взаємодія неметалів із неметалами як окисно-відновний процес

- За певних умов неметали взаємодіють між собою, утворюючи сполуки з ковалентним хімічним зв’язком, які називають за зазначеними вище правилами номенклатури.
- Щоб не помилитися, щоразу, розглядаючи взаємодію неметалів і складаючи рівняння, необхідно керуватись рядом електронегативності.

Група	I A	II A	III B	IV B	V B	VI B	VII B	VIII B	VIII B	VIII B	I B	II B	III A	IV A	V A	VI A	VII A	VIII A
Період																		
1	H 2,20																	He -
2	Li 0,98	Be 1,57											B 2,04	C 2,55	N 3,04	O 3,5	F 3,98	Ne -
3	Na 0,93	Mg 1,31											Al 1,61	Si 1,90	P 2,19	S 2,58	Cl 3,16	Ar -
4	K 0,82	Ca 1,00	Sc 1,36	Ti 1,54	V 1,63	Cr 1,66	Mn 1,55	Fe 1,83	Co 1,88	Ni 1,91	Cu 1,90	Zn 1,65	Ga 1,81	Ge 2,01	As 2,18	Se 2,55	Br 2,96	Kr -
5	Rb 0,82	Sr 0,95	Y 1,22	Zr 1,33	Nb 1,6	Mo 2,16	Tc 2,1	Ru 2,2	Rh 2,28	Pd 2,20	Ag 1,93	Cd 1,69	In 1,78	Sn 1,96	Sb 2,05	Te 2,1	I 2,66	Xe 2,60
6	Cs 0,79	Ba 0,89	*	Hf 1,3	Ta 1,5	W 1,7	Re 1,9	Os 2,2	Ir 2,20	Pt 2,28	Au 2,54	Hg 1,9	Tl 1,8	Pb 1,8	Bi 1,9	Po 2,0	At 2,2	Rn -
7	Fr 0,7	Ra 0,9	**	Rf	Db	Sg	Bh	Hs	Mt	Ds	Rg	Cn	Uut	Uuq	Uup	Uuh	Uus	Uuo
Лантаноїди	*	La 1,1	Ce 1,12	Pr 1,13	Nd 1,14	Pm 1,13	Sm 1,17	Eu 1,2	Gd 1,2	Tb 1,1	Dy 1,22	Ho 1,23	Er 1,24	Tm 1,25	Yb 1,1	Lu 1,27		
Актиноїди	**	Ac 1,1	Th 1,3	Pa 1,5	U 1,38	Np 1,36	Pu 1,28	Am 1,13	Cm 1,28	Bk 1,3	Cf 1,3	Es 1,3	Fm 1,3	Md 1,3	No 1,3	Lr 1,291		

Взаємодія з киснем

$C + O_2 = CO_2$ (карбон(IV) оксид)

$\overset{0}{C} + \overset{0}{O_2} = \overset{+4}{C}\overset{-2}{O_2}$

$\overset{0}{C} - 4\bar{e} \rightarrow \overset{+4}{C}$ відновник, процес окиснення

$\overset{0}{O_2} + 4\bar{e} \rightarrow 2\overset{-2}{O}$ окисник, процес відновлення

- До реакції атоми Карбону й Оксигену перебувають у вигляді простих речовин зі ступенями окиснення 0. В утвореному оксиді Карбон є менш електронегативним і має ступінь окиснення +4, тоді як більш електронегативний Оксиген має ступінь окиснення -2.

Взаємодія із воднем

- В атома Сульфуру до завершення зовнішнього енергетичного рівня не вистачає двох електронів, а в атома Гідрогену — одного.

$$H_2 + Cl_2 = 2HCl$$ (гідроген хлорид, або хлороводень)

$$H_2 + S = H_2S$$ (гідроген сульфід, або сірководень)

- За рахунок утворення Сульфуром двох спільних електронних пар із двома атомами Гідрогену зовнішній енергетичний рівень електронної оболонки атома Сульфуру стає завершеним. Оскільки Сульфур більш електронегативний, то спільні електронні пари зміщуються в бік його атома і зв’язок, що утворився, є ковалентним полярним:

- Унаслідок реакції ступені окиснення елементів зазнали змін:

$$\overset{0}{H_2} + \overset{0}{S} = \overset{+1}{H_2}\overset{-2}{S}$$

$$\overset{0}{H_2} - 2\bar{e} \rightarrow 2\overset{+1}{H}$$ відновник, процес окиснення

$$\overset{0}{S} + 2\bar{e} \rightarrow \overset{-2}{S}$$ окисник, процес відновлення

- ***Взаємодія неметалів із воднем належить до окисно-відновних реакцій. Утворюються леткі (газоподібні чи рідкі) бінарні сполуки.***

2. Відновні властивості водню й вуглецю в реакціях з оксидами металічних елементів

- Відновні властивості водню й вуглецю в їх реакціях з оксидами металічних хімічних елементів можна передати загальною схемою:

$$\overset{+n\ -2}{\mathbf{MeO}} + \overset{0}{\mathbf{Неметал}} \rightarrow \overset{0}{\mathbf{Метал}} + \overset{+m\ -2}{\mathbf{НемеO}}$$

Приклад 1.
Відновлення вуглецем (відновлення відбувається за високої температури)

$$Fe_2O_3 + 3C = 2Fe + 3CO$$

$$FeO + C = Fe + CO$$

$$Cu_2O + C = 2Cu + CO$$

$$ZnO + C = Zn + CO$$

$$MnO_2 + 2C = Mn + 2CO$$

Приклад 2.
Відновлення воднем

$$Fe_2O_3 + 3H_2 = 2Fe + 3H_2O$$

$$MoO_3 + 3H_2 = Mo + 3H_2O$$